

INDBINDING

AF

BØGER

UDARBEJDET FOR AFTENSKOLEELEVER

AF

HOLGER BADEN

INDBINDING AF BØGER

UDARBEJDET FOR AFTENSKOLEELEVER

af

HOLGER BADEN

KØBENHAVN

1957

FORORD

Nærværende lille bog er udarbejdet på grundlag af min mangeårige faglige beskæftigelse, suppleret med de erfaringer jeg har gjort i min egenskab af lærer ved F. O. F.'s aftenskoler. Det er ikke en lærebog i egentlig forstand, men et supplement til aftenskoleundervisningen, der kan støtte de elever, der måtte arbejde på egen hånd.

København, november 1957

Holger Baden

FØRSTE DEL

LAVFALSEDE BØGER

1. Bogen adskilles

Omslagets første side trækkes af med venstre hånd, medens bogen fastholdes med den højre, til halvdelen af ryggen er trukket fra, hvorefter bogen vendes, og resten af ryggen trækkes fra ved at trække i omslagets bagside.

Derefter skilles bogen ved at åbne det første ark; som regel består hvert ark af 16 sider = 8 blade, ved at tælle 4 blade har man midten af arket hvor heftetrådene skæres over med en kniv, derefter tager man de næste 4 blade, hold pegefingeren i arkets midte, og med et skævt træk fjernes arket fra den øvrige bog, forinden må man overbevise sig om, at der forneden på det næste blad står et lille tal (signaturen = arkets nummer), findes det ikke, eller er signaturen forsynet med en stjerne (det er det andet blad i arket), må man finde det rigtige sted, da man ellers river arket i stykker. Ved at beholde pegefingeren inde i arket kan man løfte arkets ryg lidt i vejret så man forsigtigt med en kniv kan skrabe limen af.

Er bladene gået i stykker ved adskillelsen, reparerer de ved at give dem en forstærkning indvendig med en ca. 1 cm bred papirstrimmel (fals) af tyndt bankpost. Det er især vigtigt i første og sidste ark og bør også gives, hvis bladene er svage, det vil sige slidte ved limens fjernelse. Smårifter i bogens ark reparerer ved at smøre lidt lim i ryggen på arkets næste blad.

For at bevare bogens karakter tager man som regel omslaget med, det **rettes af**, skæres til med hensyntagen til bogens beskæring. Når dette er sket, lægger man et stykke affaldspapir på omslagets bagside, så der bliver en fri stribe langs ryggen på godt 3 mm som ansmøres med lim, herpå lægges en papirfals af tyndt bankpost, så ca. 6 mm rager udenfor omslaget, denne kant ansmøres på bagsiden. Omslaget lægges på et stykke papir

første, henholdsvis sidste ark lægges oven på omslaget, hvorefter man med papiret trækker falsen omkring arket, så den ansmurte kant klæber sig fast på arkets bagside. Er der rifter i bogens blade, reparerer disse ved med fingeren at give brudets kanter en smal stribe lim og lægge et stykke fint silkepapir på begge sider af bladet. Det reparerede blad forbliver på sin plads i bogen, og efter en times tid kan man forsigtig rive det overflødige silkepapir væk.

2. Når alle klæbninger og reparationer er godt tørre, sættes bogen i presse. Dog må man, hvis bogen er skæv efter læsning, bøje hvert ark tilbage — Arket lægges med forsiden mod bordet med ryggen mod sig og denne bøjes blødt tilbage — Bogen **stødes lige** ved at holde forsiden mod sig og støde ryg og overkant mod bordet, så de danner en ret vinkel. Når alle arkene er ude til kanten, lægges bogen forsigtigt mellem to brædder. Har man flere bøger, der skal presses, lægges den næste bog oven på det øverste brædt, dog således at dennes ryg og overkant kommer til at ligge lidt indenfor den nederste bogs for- og underkant, og et nyt brædt lægges ovenpå og således fremdeles, hvis der er flere bøger. Derefter anbringes stablen midt i pressen, både mellem balgene og til siderne, med pressenøglen skrues til, så hårdt man formår. Pas på at begge sider er skruet ens til. **Pressetid mindst 1 døgn**, helst længere.

3. Forsats laves

Dette består af friblad med ansætningsfals og det kulørte forsats. Fribladet er af hvidt papir i bogens højde og skal have $1\frac{1}{2}$ gang bogens bredde, det falses sammen, så den brede side (fribladet) har bogens bredde + ca. 10 mm, det smalle stykke er ansætningsfalsen. Selve forsatsen, det kulørte papir, har ligeledes bogens højde og sammenfalset bogens bredde + 10 mm, langs den falsede side ansmøres en stribe lim på ca. 3 mm og herpå klæbes en jaconet-strimmel (fals) på 2 cm bredde. Denne side af forsatsen kaldes spejlet og vender mod bindet. Forsatsen lægges ind i det hvide papir, så ansætningsfalsen og jaconetfalsen vender mod hinanden. Den lukkede kant bukket, så den fremkommer en fals på ca. 5—6 mm mod den side fribladet sidder.

Der laves 2 sæt til hver bog.

4. Indsavning til heftningen.

Bogen, med **undtagelse af 1. ark**, stødes nøjagtig lige, lægges mellem 2 brædder med ryggen 10 mm udenfor og sættes i pressen. Der gives 5 indsnit med saven, **Fisbindene** 10 mm fra overkanten og 15 mm fra underkanten, de næste snit 3—4 cm fra disse og endelig det 5. midt imellem. Indsnittene skal være så dybe, at man er sikker på, de når midten af arket, så nålen let kan gå igennem ved heftningen. Med en fil udvides de **tre midterste huller**, så der er plads til $2 \times$ heftesejlgarn. Er bogen højere end 28 cm gøres der 6 indsnit, de 4 ligeligt fordelt med 4 cm fra fisbindene med udvidelse med filen.

5. Heftningen

I hefteladen spændes 3, til større bøger 4, snore af 2×5 løbet heftesejlgarn. I snorene fastgøres forneden 1 søm, stikkes gennem ladens rille og bindes med et dobbelt halvstik til krogen foroven og placeres midt i hefteladen i indbyrdes afstand, så de passer med de filede huller. Ved hjælp af vingeskruerne strammes snorene, så spændingen bliver ens for alle 3, dog ikke for hårdt. Bogen kolationeres, det vil sige, efterse at alle arkene findes på deres plads, ved hjælp af de små signaturnumre forneden. Heftningen begynder med at lægge et brædt på hefteladen, herpå anbringes det bageste forsats og sidste ark lægges i dennes fals. Med heftenålen stikkes, parallelt med bræddet, huller fra midten af arket gennem fisbindene og forsatsen, samt 2 huller, et på hver side af de filede indsavninger, 6 mm fra disse, stikket skal ligge lidt **over** midten af bukket for at undgå huller i forsatsen, når den færdige bog åbnes. Nålen med hefte-tråden føres ind gennem det nederste fisbind i forsats og ark, ud gennem det første hul ved nederste indfilning, omkring heftesno-ren og ind gennem næste hul og således også ved de næste 2 filede huller og endelig ud gennem det øverste fisbind. Tråden strammes godt og falsen stryges med et falsben ned til arket. Næste ark lægges ovenpå, tråden trækkes gennem øverste fisbind ind i dette, ud gennem **det filede hul** omkring snoren og ind i samme **filede hul**, det gentages ved de 2 øvrige filede huller, til slut ud gennem det nederste fisbind og strammes godt. Tråden bindes om enden fra sidste ark med et dobbelt halvstik, på samme måde heftes bogens følgende ark. Ved heftningen strammes tråden ved at trække den i hefteretningen, med tommelfinger-

neglen prøver man inde i arket om tråden er stram. Når 3 ark er heftet, strammes heftesnoren ved hjælp af vingeskruerne, hvis hefteladen har møtrikker, er det lettere. Snorene skal være spændte som violinstrenger, inden sidste ark heftes slægges de igen. Sidste ark, altså bogens første, heftes på samme måde som begyndelsen, blot stikker man for ved at holde nålen 45° med bogen, så stikkene kommer til at ligge under bukket i forsatsens midte og 6 mm på hver side af heftesnoren. Når tråden er strammet, knyttes den omkring tråden mellem de 2 foregående ark 2 gange. Arket stryges derefter ned til bogen med falsbenet. Flere bøger kan heftes på samme snor, men husk at begynde med en ny tråd.

6. Efter heftningen tages bogen — bøgerne — ud af hefteladen. Heftesnoren trækkes igennem, men pas på de ikke glider ud af bogen, og afskæres med ca. 25 mm på hver side af bogen. Forsatsarkene lukkes op og falsen ansmøres med lim på den side, der vender ind mod bogen. Arket lukkes til og stryges fast med falsbenet, idet det nøje passes, at det holder kant med bogens ryg og overkant. Når klæbningen efter en timestid er tør, stødes bogen nøjagtig lige og fastholdes, medens ryggen bankes med en hammer. Med flattang strammes snorene, hvad der nu er mere end 25—30 mm skæres bort. Med ryggen af en kniv flosses snorene på et flosseblik fint ud, med pege- og tommelfingeren gives et lag lim og ved hjælp af falsbenet stryges de ud på bogen til en pæn og glat snorevifte.
7. Når snorevifterne er tørre, stødes bogen atter nøjagtig lige til ryg og foroven, lægges på et brædt, hvis kant beskyttes af et stykke papir, en strimmel pap lægges over bogen langs dens ryg og fastholdes, medens man med en pensel stryger ryggen med tyndt lim, med næbet af en hammer arbejdes limen godt ind for sluttelig med en godt afstrøget pensel at jævne limen. Bogen lægges til tørring på et brædt med ryggen fri. Pas at **bogen ligger lige** med rette vinkler. Har man flere bøger kan disse efter limning lægges oven på hinanden med ryggen fri.
8. Bogen er nu klar til **skæring**. For at undgå at forsatsarkene »skyder sig« ved bogens senere runding, stryges disse frem med et falsben, der holdes i en vinkel på 45 grader mod ryggen. I bredde med bogens smalleste blad gives udvendig en afstregning parallelt med ryggen. På 1 brædt lægges først 1 stykke pap

(skærepap), derefter bogen, som sættes ind i en presse, så afstregningen følger dennes øverste balg. Efter nøje at have rettet bogen af, så den ligger lige, skrues pressen til med pressenøglen, så hårdt man formår, **lige i begge sider**. Høvlens kniv skrues til den lige akkurat berører bogen, føres derefter frem og tilbage, idet kniven efterhånden skrues ind, **dog ikke stærkere end kniven let kan føres igennem**, derved opnår man det smukkeste snit. På samme måde som ved forsnitten måles bogens korteste blad, det mærkes af udvendigt og vinkles af fra ryggen. For ikke at ødelægge stigningen i ryggen anbringes skærepappen under bogen, så ca. 6 mm til ryggen er fri, ovenpå bogen lægges en pap, ligeledes 6 mm fra ryggens kant, følgende afstregningen der igen i pressen følger dennes øverste balg, efter at have rettet bogen af, skrues pressen hårdt til, lige i begge sider. Skæringen foretages som ovennævnt, men kun til kniven når skærepappen, bogen tages ud, lægges på en pap og med en skarp kniv skæres det sidste stykke ved ryggen væk. Endelig skæres foroven på samme måde, afstregningen tages her 2 à 3 mm fra overkanten.

9. Sprængning

Bogen sættes i pressen, hvis balge dækkes med papir for at undgå at få farve på disse, med forsnitten fri; en børste dyppes forsigtig i en skål med sprængfarve — alm. anilinfarve er godt egnet, børsten føres henover sprænggitret, der prøves først over et stykke affaldspapir for at sikre sig, at farven ikke klatter, når farven falder som ønskes, gøres det over bogen. For endensnitten vedkommende lægger man et brædt på hver side af bogen, således at ryggen ikke trykkes.

10. Runding

Bogen placeres på bordet med forsnitten mod sig. Med venstre hånd fastholdes den med tommelfingeren mod forsnitten. Ryggen skubbes først frem med nogle lette slag af hammeren, hvorefter der slås kraftigere, idet hammeren ligesom trækkes nedad i slaget. Bogen vendes og det samme gentages på den anden side. Er rundingen ikke tilfredsstillende efter første omgang, gentages behandlingen. Der kan altid rundes lidt mere, end man ønsker, da bogen som regel taber noget af runding under det senere arbejde.

11. Ryggens overtrækning.

Først smøres ryggen med lim ca. 10 mm fra fisbindene og ud, herpå sættes kapitælbåndet fra ryggens kant til kant med selve den kulørte fletning hvilende på bogens snit; derefter gives ryggen lim fra kant til kant mellem kapitælbåndene, strøget godt til med falsebenet sættes herpå et stykke karduspapir. Endelig klæbes endnu et stykke kardus over ryggen, dennegang også udover kapitælbåndene.

Til alle 3 dele bruges en kraftig lim.

Bemærk: Kapitælbånd og kardus må ikke gå udover ryggens kanter, altså ikke ned på siden af bogen.

12. Løsryggen

Af en tynd smidig pap skæres en strimmel, **løsryg**, nøjagtig i ryggens bredde og ca. 20 mm højre end bogen, i samme højde som løsryggen og lidt smallere end ansætningsfalsen skæres 1 stk. kardus, som ansmøres med lim, heri lægges den i vand blødgjorte løsryg i midten og fastgøres til bogen. Løsryggen skal stramt følge ryggens runding.

13. Ansætning

I en passende tykkelse, svarende til bogen, skæres 2 stk. pap til i bogens højde + 5–6 mm og godt og vel bogens bredde. Pappene får en ansmøring, der ikke må gå ud over ansætningsfalsen, og sættes på bogen. Afstanden ved endesnittene, formeringen, skal være lige stor og afstanden fra ryg til pap ca. 5–7 mm, alt efter pappens tykkelse. Mellem 2 brædder sættes bogen straks i hårdt pres, mindst 1 døgn.

14. Når ansætningen er gennemtør, lægges **formérlinealen** på pappens inderside, langs forsnitten, og det overflødige pap skæres bort med en **formérkniv**, der må holdes vinkelret på bordet med en **svag** hælning i skæreretningen. Løsryggen og kardus skæres af i pappenes højde, ansætningsfalsene skæres op ved kapitælerne, ca. 30 mm, for at give plads til indslagene. Endelig rives den løse del af ansætningsfalsene på indersiden af pappen bort, ujævnheder her og skæregraderne på pappene slibes af med fint sandpapir.

15. Stoffet til ryggen skæres i bredden til som løsryggens bredde + 62 mm, i samme højde som bogens pap + 30 mm, hjørnerne skæres til efter en skabelon.
16. For at få den rette placering af hjørnerne gives pappen en afstregning efter en passende trekantet skabelon. Alle hjørner smøres med lim, inden de sættes på pappen. **Indslaget**, den del af stoffet, der skal bøjes om pappene, skal være et par mm **breddere foran** end for enderne. Derefter slås hjørnet **først ind for enderne**, den lille fold, der fremkommer ved spidsen, skydes skarpt ned langs pappens forkant med en negl eller falsbenet, og det forreste indslag slås ind. Når alle 4 hjørner er færdige, rettes de pænt til med falsbenet.
- Inden ryggen sættes på, lægges den løst om bogen, så der er lige meget stof på begge sider, og mærker placeringen af på pappen. Efter ansmøringen sættes den på bogen efter afmærkningen. Pas at stoffet sidder glat på sider og ryg. Efter 15—20 min. tørring gives indslaget atter en ansmøring med lim og slås ind. Med falsbenets spids rettes kapitælerne efter, kanterne stryges til og falsen ved ryggen stryges forsigtigt ned med falsbenet.
16. Vil man bruge stof eller papir til helt at overtrække bogen med,
- (a) måles bredden ved at lægge en strimmel papir **om** bogen fra pappens forkant til bagkanten og tillægge 30 mm, højden er lig med pappens + 25 mm. Bogen lægges på det tilskårne overtræk og for nemheds skyld mærkes placeringen af på det.
- Stoffet** ansmøres med en ikke for svær lim over det hele, bogen lægges med bagsiden først i efter afmærkningen, trækkes stramt over ryggen og lægges ned over forsiden, med flad hånd stryges det fast til bogen. Stoffets hjørner bukkes stramt vinkelret om pappen (fransk indslag), selve indslaget gøres først for enderne. Kapitæl og kanter rettes til, og falsen stryges forsigtigt ned med falsbenet.
16. Med papirovertræk gøres det lettest ved at smøre bogens løsryg
- (b) an med lim, lad den »trække« (lad limen størkne lidt), læg bogen i afmærkningen og træk papiret omkring ryggen og stryg det godt til, så det sidder glat uden rynker. Derefter smøres bag-

siden an, pas på der ikke kommer for megen lim i falsen, inden papiret lægges helt ned på pappen, trykkes det forsigtig ned i falsen med kanten af falsbenet, hvorefter siden stryges godt til med flad hånd, det samme gøres med forsiden. Indslaget gøres på samme måde som i 16 a.

17. Papiret til bogens sider, **overtrækket**, måles fra 1 mm ind over stoffet til 15 mm udover pappens forkant og i sammes højde + 30 mm. Ved at lægge papiret lidt ind over stofkanten med lige meget udenfor foroven- og forneden og bukke hjørnerne vinkelret tilbage så den bukkede kant lige dækker stof-hjørnets kant, kan papirets hjørner afskæres efter bukket. Begge stykker ansmøres samtidig med tynd lim, sættes på, stryges til med flad hånd, slås ind og kanten gæses efter med falsbenet.

18. Udpudsning

Jaconettens hjørner afskæres, så der ikke fremkommer løse tråde, når bogen lukkes. Stof og papir rettes af med en kniv, så der kun bliver 10 mm foroven og forneden og 12 mm foran tilbage af indslaget.

19. Bogen pappes op

Først bagsiden. Jaconetten løftes, tynd lim smøres under denne, hvorefter den lægges ned på forsats spejl, der smøres over det hele, husk at stryge udefter med penslen; med penslens skaft eller falsbenet anbragt på det ansmurte spejl, fastholdes bogen, medens bindet lukkes ned.

Det samme gentages med forsiden.

Bogen lægges mellem 2 brædder, der følger pappens kant ved falsen og sættes øjeblikkelig i pressen, der med pressenøglen skrues så hårdt til, man formår. Efter 5 minutter, eller hvis man har flere bøger i arbejde, til næste bog er klar til at sættes i pressen, tages bogen ud.

20. Bogen lukkes forsigtig op, klæber forsatsbladet må det forsigtigt løsnes langs kanten med en kniv, er der flydt nogen lim ud, må det forsigtigt tørres væk. Bogen sættes atter i pressen, har man flere bøger, sættes de ovenpå hinanden, med ryggen samme vej og et brædt mellem hver. Pressen må nu kun skrues til med hånden, uden hjælp af pressenøglen.
Efter mindst 1 døgn er bogen færdig.

12.7
26.00

Sybfals:

Bauker - drakter - fl.

Innen traktes ind.

Boyer times -
skues faran - munt
felles af. (Bantam &
afirming) - Skaring far
neten i yden. - Pap
billedes. (Farel) (Sprenger) -
Pap biskaver i yden.